

**CÂTEVA CRÂMPEIE DIN ISTORIA
BĂTĂLIEI PENTRU LIMBA ROMÂNĂ ÎN BASARABIA
(memoriu)**

Zicea Cervantes: „în știință se intră pe ușa limbii”, oamenii văd Lumea prin „ochelarii limbii”. De aici reiese grija pe care trebuie să o poarte oamenii de știință față de limbă, o limbă univocă, capabilă să transmită informația intactă, fără deformări și ambiguități. Azi suntem la stadiul de societate informațională, astfel că fiecărui membru al societății trebuie să-i fie asigurat accesul la informația științifică. Ființa umană se relevă prin limbă: „Dispar și ceruri și pământ / Și pieptul tău se bate, / Și totu-atârână de-un cuvânt / Șoptit pe jumătate” (Eminescu, „Ce e amorul?”), mediul lingvistic în care omul se dezvoltă îl marchează, atunci când se ține cont de acest lucru, urmările sunt benefice. Un mediu lingvistic puternic poluat produce mult zgomot informațional, vorba lui Cantemir: „cei zdrențoși la cuvinte sunt și scâmoși la minte”. A nu-ți cunoaște limba, susținea Eminescu, e cum ai fi „cu hainele dehăinate” („Geniu pustiu”). A vorbi într-o limbă pe care n-o cunoști bine, atenționa matematicianul și fizicianul francez Henry Poincare, contemporan cu Eminescu, este ca și cum ai fi olog. Învăța reputatul nostru lingvist Eugen Coșeriu, că limbajul nu se identifică cu spiritul, ci este anterior lui. Enunțul e eminescian: „Ar avea atunci dreptate învățații ce susțin că limba și legile ei dezvoltă cugetarea, iar nu viceversa” (Ms.2285); „Cum lacrima iese din ochi, astfel iese gândirea pe buze” (Ms.2258). Oamenii datorează tot ceia ce sunt cuvântului, impresiile devin gând prin limbaj, iar limbajul e puternic marcat de vocea propriului inconștient creator al omului și de interacțiunea sa cu lumea înconjurătoare: „Ca și flori în poarta vieții / Bat la porțile gândirii, / Toate cer intrare-n lume, / Cer veștmintele vorbirii” („Criticilor mei”). Apariția rațiunii, constata astrofizicianul Iosif Șklovski într-o discuție ce se referea la elaborarea unui limbaj de comunicare cu alte civilizații din Univers, e legată de schimbul de informații dintre oameni, de limbă, care reglează comportamentul social al individului și determina evoluția societății omenești. Omul, susține geneticianul Lucian Gavrilă, a construit un centru al vorbirii atunci când a avut ceva de spus și el a dezvoltat structura acestui centru pe măsură ce a avut din ce în ce mai mult de spus.

La viață mai înaltă, ca devenire, se plasează cercetătorii care se „atmosferizează”, vorba lui Eminescu, cu comoara limbii. Iar limba noastră-i o comoară străbătătoare de veacuri.

La 17 aprilie 1995 în sala de festivități a Universității Pedagogice de Stat „Ion Creangă” din îndemnul inimii a mii de oameni setoși de frumos, adevăr și dornici de a întări stupul nostru național a avut loc adunarea de constituire a societății în apărarea limbii. La început era preconizat ca ea să fie numită „Societatea Limba Noastră”, ca și vestita poezie a lui Alexe Mateevici. Academicianul Silviu Berejan (1927-2007) însă a ieșit cu propunerea ca ea să se numească „Limba Noastră cea Română”, cum se numea o poezie recentă a lui Grigore Vieru, care venea să precizeze că Alexe Mateevici așa și-ar fi dorit să-și numească poezia sa: „Limba noastră cea română”. Sala a primit propunerea cu aclamații, în prezidiu era și poetul Grigore Vieru. Când s-a trecut la desemnarea Prezidiului Societății, Grigore Vieru, zărindu-mă în sală, a propus să fiu inclus în calitate de membru al Prezidiului. Cu Grigore Vieru aveam niște relații mai vechi, frumoase, îl iubeam și-l respectam mult pentru ceea ce făcea pentru copiii noștri, pentru cultura noastră. Ne atașasem mult unul de altul, probabil pentru faptul că eram ambii

adeptii Adevărului, Luminii, Binelui, Frumosului, Păcii. Când ne întâlneam, el mă cuprindea și îmi zicea că pe lângă mine se simte mai voinic. Deși avea un fizic firav, avea voință de Titan.

În august **1989** s-a întâmplat să ajung la Ipoteștii lui Eminescu. Acolo am vizitat „mitutica” biserică a familiei Eminescu, cu cupola în interior vopsită în albastru-închis și presărată cu stele aurii, seamănă leit cu cerul unei nopți senine. Mare mi-a fost mirarea să găsesc în Cartea de impresii din bisericuță însemnările Bardului de la Pererâta, făcute cu câteva zile mai înainte: „Cei care au o căsuță, au și o biserică, / Cei care au o biserică, au și un neam, / Cei care au un neam eminesc, / Se vor scălda în izvoarele veșniciei”. Peste câteva zile ne-am văzut la o întâlnire de neuitat pe care a avut-o Vieru cu ieșenii, când le-a spus franc, că „Chișinăul se află de la Iași la o bătaie de inimă”. Fiecare întâlnire cu Vieru îmi străduie mereu în memorie.

Astfel, din inițiativa lui Grigore Vieru, m-am pomenit în cercul multor iubitori ai limbii române: Grigore Vieru, Ion Vatamanu, Valentin Mândăcanu, Silviu Berejan, Anatol Ciobanu, Nicolae Dabija, Leonida Lari, Spiridon Vangheli, Ion Dumeniuc, Petru Soltan, Dumitru Batâr, Ion Ungureanu, Alexandru Gromov, Valentina Butnaru, Anatol Eremia, Ion Negrei, Gheorghe Palade, Argentina Cupcea, Ion Conțescu, Tudor Botin, Nicolae Mățcaș, Emil și Ala Mândăcanu, Mariana Bahnaru, Ninela Caranfil, Claudia Pătrânac, Iulian Caranfil, Eugenia Bejan, Ion Răileanu, Lidia Frumosu, Vasile Zgardan, Nadia Pruteanu, Vlad Mihăilă, Petru Buburuz, Vlad Spânu, Margareta Sârbu, Diana Pohriban, Nina Tofan și mulți, mulți alți oameni frumoși. Aici s-ar cuveni să spun câteva cuvinte aparte despre dna Valentina Butnaru, mulți ani gospodina casei LNCR, cum știe dumneaei să omenească oamenii, puțini sunt în stare. Numai în câte localități n-am fost noi cu Societatea: la Cimișlia, Criuleni, Zaim, Călărași, Strășeni, Căpriană, la „Fântâna lui Eminescu” din inima codrilor, la Băcioiul natal (împreună cu Anastasia Lazariuc, liceul de acolo poartă azi numele lui Grigore Vieru), am cutreierat republica în lung și lat, cunoscând mulți oameni frumoși și cu demnitate. Îmi plăcea la nesfârșit să-l ascult pe Alexandru Gromov, propagatorul și propovăduitorul de neînlocuit al limbii române, în sufletul căruia, aidoma lui Niceta, mi-am făcut cuib. Emoționate au fost întâlnirile scriitorului norvegian de origine daneză Erling Schoeller (traducătorul operelor lui Creangă și Blaga în daneză și norvegiană, care mi-a făcut în 1998 o vizită, ne cunoscuserăm în 1993 la Humulești la „Zilele Ion Creangă”), cu care, împreună cu Spiridon Vangheli, am avut întâlniri de neuitat cu cititorii Bibliotecii „Ion Creangă”, cu elevii din școlile din Ialoveni, Mileștii Mici, Brăila, Băcioi și Căpriană. La despărțire, Domnia Sa mi-a zis cu uimire: „Ce frumoși oameni sunteți voi, basarabeni, deși material sunteți săraci, sufletește însă sunteți foarte bogați”. Câteva cuvinte trebuie să spunem și despre Eugen Holban (1920-2015), de la Paris, feciorul membrului Sfatului Țării Ștefan Holban, care primul a identificat localitățile din România și din Republica Moldova care poartă același nume, aceasta servind de dovadă a originii și istoriei noastre comune. În baza hărții publicate de Domnia Sa, Societatea Limba Noastră cea Română a impulsionat înfrățirea localităților cu nume identice de pe ambele părți ale Prutului. Mult mi s-a întipărit în minte spusele lui Eugen Holban. „Francezii spun: lecția de fizică este în primul rând o lecție de limbă franceză; lecția de chimie este în primul rând o lecție de limbă franceză; lecția de matematică este în primul rând o lecție de limbă franceză...”. Spusă pe care noi trebuie s-o reformulăm în felul următor: lecția de fizică este în primul rând o lecție de limbă română, lecția de chimie este în primul rând o lecție de limbă română, lecția de matematică este în primul rând o lecție de limbă română...

În mod telegrafic, obiectivele Societății suna în felul următor: **1.** „Limba noastră e șirag de piatră rară” (a face cunoscută populația cu operele marilor lingviști: Eugen Coșeriu, Mioara Avram, Dumitru Irimia etc., de asemenea, cu cele ale marilor literați: Eminescu, Cantemir, Blaga, Preda ș.a.). **2.** „Carte, cât mai multă carte” (difuzarea filantropică a cărții pe teritoriul Republicii Moldova). **3.** „Pe cât cânt pe atâta sânt” (Promovarea muzicii bune, cântecului frumos, au participat cântăreața Anastasia Lazariuc, compozitoarea Daria Radu, corul condus de Ștefan Caranfil, interpreta de folk Margareta Sârbu ș.a.). **4.** „Cinstește-ți înaintașii” (comemorarea sau omagierea unor personalități distinse: Alexe Mateevici, Alexandru Cristea, Onisifor Ghibu, Ion Dumeniuc, Ștefan Holban, Alexandru Cosmescu, Ion Vatamanu, Marin Preda, Maria Drăgan, Ion Creangă, Eminescu, Alexandru Gromov, Nicolae Dabija ș.a.). **5.** „Hai să dăm mână cu mână” (înfrățirea localităților din arealul românesc care poartă același nume, propagarea cunoștințelor privind istoria localităților din Republica Moldova). **6.** „Omul sfințește locul” (participarea împreună cu localnicii la amenajarea unor locuri de interes comun: amenajarea fântânii Eminescu și locului din preajma ei, situată în preajma șoselei Chișinău – Leușeni, sădirea unui crâng de nucari în comuna Mereni etc.). **7.** „Frumosul va salva omenirea” (prezentarea unor spectacole, cum ar fi cel al teatrului „Podul” din cadrul „Casei studenților” din București în fața elevilor din Mereni, Băcioi, Mileștii Mici, recitaluri de poezie și proză lirică în fața elevilor de către Dumitru Fusu și alți actori și interpreți, propagarea literaturii, artelor, științei împreună cu radioul, televiziunea, bibliotecile, muzeele, bisericile...). **8.** „Personalitățile cresc printre personalități” (cunoștința cu personalități marcante ale culturii și științei naționale și internaționale: renumitul scriitor pentru copii Spiridon Vangheli, academicianul Constantin Ciopraga, profesorul universitar Gavril Istrati, frații Petreuş, scriitorul norvegian de origine daneză Erling Scholler, traducătorul în daneză și norvegiană a unor bucăți celebre din operele lui Creangă și Blaga, precum și a unei cărți despre mitul Zeului Odin, venerat de Eminescu... I-am dăruit domnului Schoeller un portret-covor al lui Eminescu, cu gând ascuns să nu uite să traducă și din Eminescu. Peste câteva zile am primit fotografia portretului din căsuța sa acoperită de zăpadă din nordul Norvegiei, la poalele căruia se răsfață un pisic cu numele pisicului lui Eminescu, Prichici. Cât e de frumos).

9. „Creația - forța motrică a progresului” (aport la desfășurarea concursului „Moștenire”, inițiat și susținut financiar de către basarabenii din Franța, discuții cu elevii privind „liceul viitorului”, încurajarea activităților de creație, inclusiv a celor meșteșugărești, discuții cu inventatorii, stimularea culegerii folclorului de către studenți lingviști din România și Republica Moldova). 10. „Știința - sponsorul dăinuirii omului” (inițierea tinerilor în științe și orientarea lor spre acestea).

Dragostea deosebită față de cuvântul frumos am avut-o de mic copil. Mama mă învăța să trăiesc cu gând bun, cu cuvânt bun și cu faptă bună. Odată s-a întâmplat ca mama să mă ia cu dânsa la o nuntă. Acolo am rămas tablou auzind cum un kolhoznic, pe care toți îl știau că are un bagaj de cuvinte sărac și licențios, ajungând în dreptul miresei și a mirelui a început să vorbească într-un limbaj elevat, cu „cuconiță mireasă și cucoane mire”, ca în Palatele Regale.

Și conștiința de român am căpătat-o tot de mic. Tata scria scrisorile lui din lagărul de exterminare de la Kolâma cu grafie latină și cu cuvinte frumoase, codimentate cu sarea și piperul umorului, astfel că grafia latină și dragostea față de limba română le-am însușit de mic. Și fratele mai mare, Dumitru, care învăța la Lvov, avea obiceiul să scrie cu grafie latină. De mic absorbeam, aidoma unui burete, tot ce îmi părea bun, frumos, luminos. După absolvirea universității, s-a întâmplat să stau la un pahar de vorbă cu medicul veterinar din Băcioi, Nicolae Purcel. La un moment dat Domnia Sa și-a amintit de zilele când învăța la școală de medici veterinari din orașul Brăila, și deodată, ca un adevărat regățean, a început să vorbească într-o română de toată frumusețea.

Pe când îmi făceam studiile la Institutul Unificat de Cercetări Nucleare de la Dubna, am făcut cunoștință cu fizicianul Mircea Sabău și soția sa Carmen, de la București. Ei aveau o fiică, Isabela, care învăța în clasele primare. Odată, întorcându-se de la școală, ea a început să povestească cu mult haz de manifestația pionerească care avuseseră loc la școală. Pentru prima dată am auzit un copil de român vorbind. Vorbea într-o limbă atât de frumoasă și corectă, că abia de izbuteam „să traduc” în limbajul nostru moldovenesc, dibuiam că trompetă e „goarnă”, careu e „șirengă” etc. Domnul Sabău mi-a dăruit cartea „Biografia fizicii” a vestitului astrofizician George Gamow, tradusă în română de Domnia Sa. După absolvirea universității 17 ani am fost autorul emisiunilor radiofonice lunare „Fizica în jurul nostru”, în cadrul căreia deseori însoțeam explicarea fenomenelor fizice cu imagini poetice spicuite din operele clasicilor. Erau pe atunci timpuri vitrege, lumea se temea să deschidă în public o carte scrisă cu grafie latină, la radio și televizor nu se vorbea nici chiar despre Eminescu, ca să nu mai vorbim de alți scriitori clasici. Astfel că în emisiunile despre fenomenele fizice promovam anumite fragmente din operele clasicilor noștri.

Deci, nu e de mirare că marea noastră bătălie pentru a scăpa din ghearele „Imperiului distrugător de popoare”, vorba lui Eminescu, a început cu lupta pentru „Limbă și Alfabet”. Pentru ca cititorul de azi să-și dea seama de acele timpuri aduc un exemplu, în 1974 ca să-i pun fiicei numele Mirela, în premieră, m-am războit o zi întregă cu funcționarii sovietici. Astăzi deja multe fete din Basarabia poartă numele de Mirela. Când ne-am angajat plenar în lupta pentru „Limbă și Alfabet”, în memorie s-a împrospătat povestea unei fete din vecini auzită de mine pe când eram mic. Cică odată tatăl ei se întorcea acasă noaptea târziu (precizez, pe atunci nu era lumină electrică) și în cale brusc i-a ieșit un drac. De frică, omului i s-au luat deodată și mâinile și picioarele, dar el nu s-a pierdut cu firea, și-a făcut cruce cu limba și Ucigă-l Crucea a dispărut. Vorbind de această bătălie nu putem ca să nu ne aducem aminte de înainte-mergătorii noștri preotul și poetul Alexe Mateevici, scriitorii Dominte Timonu, Alexei Marinat, Mihail

Curecheru..., de Cenaclul „Alexe Mateevici”, în frunte cu Anatol Șalaru, de mătușa Vera de la Talmaz, proaspătă pensionară, care a adus la Chișinău pensia pentru primele două luni „pentru a răscumpăra limba și alfabetul”. La luptă pentru „Limbă și Alfabet” au ieșit și mic și mare, profesori, cercetători, muncitori, țărani, funcționari, milițieni, întregul spectru al populației. Drept confirmare a acestui lucru, poate servi cheta de bani strânsă de la colaboratorii Institutului de Fizică Aplicată al AȘM pentru editarea ziarului „Glasul” cu grafie latină (copia se anexează), banii fiind înmânați realizatoarei acestui proiect, inimoasei scriitoare Leonida Lari.

PENTRU PUBLICAȚIA DRUȚIANĂ "GLASUL"

1. Aurel Popescu	-	- 50r.
2. Vsevolod Moscalenco	-	15r.
3. Dumitru Lungu	-	10r.
4. Ion Holban	-	10r.
5. Matei Banaga	-	10r.
6. Anatol Țăranu	-	10r.
7. Ion Culeac	-	10r.
8. Artur Buzdugan	-	10r.
9. Teodor Sajin	-	10r.
10. Mihai Vladimir	-	10r.
11. Igor Beiu	-	10r.
12. Anatol Grozavu	-	10r.
13. Mihai Boico	-	10r.
14. Mihai Cernei	-	6r.
15. Valentin Ciumaș	-	6r.
16. Vitalie Jitaru	-	6r.
17. Anatol Rotaru	-	5r.
18. Vitalie Chistol	-	5r.
19. Boris Filip	-	5r.
20. Valentin Mihailov	-	5r.
21. Aleksandru Corolevschi	-	5r.
22. Teodor Munteanu	-	5r.
23. Nicolae Popovici	-	5r.
24. Semion Bîrzo	-	5r.
25. Grigore Dohotaru	-	5r.
26. Mircea Baznat	-	5r.
27. Andrei Nicorici	-	5r.
28. Ion Damaschin	-	5r.
29. Mihai Ciobanu	-	5r.
30. Ilie Grinceșen	-	5r.
31. Dinu Codiță	-	5r.
32. Viaceslav Crasovschi	-	5r.
33. Vlad Harabagiu	-	5r.

34. Ion Marta	- 5r.
35. Leonid Culiuc	- 5r.
36. Victor Tâzlaşvanu	- 5r.
37. Mihai Guzun	- 5r.
38. Daria Grabco	- 5r.
39. George Medinschi	- 5r.
40. Emil Pasincovschi	- 5r.
41. Valeriu Loghin	- 5r.
42. Ion Cojocaru	- 5r.
43. Valentin Dulghieru	- 5r.
44. Victor Vîrlan	- 5r.
45. Spiridon Rusu	- 5r.
46. George Bostan	- 5r.
47. Nicolae Leporda	- 5r.
48. Vitalie Dediu	- 5r.
49. Elena Condrea	- 5r.
50. Sergiu Văcaru	- 5r.
51. Sergiu Cojocaru	- 5r.
52. Viaceslav Scăfaru	- 5r.
53. Viaceslav Tăbăcaru	- 5r.
54. Dumitru Digor	- 5r.
55. Leonid Dohotaru	- 5r.
56. Nicolae Enache	- 5r.
57. Dumitru Osipov	- 5r.
58. Eugen Moloşnic	- 3r.
59. Vasile Dolma	- 3r.
60. Dumitru Ţiuleanu	- 3r.

Suma totală: 407 (patru sute şapte) ruble

Banii au fost înmînaţi de către *I. Holban*

Banii au fost primiţi de către *J. Lari*

Un cuvânt aparte trebuie de spus şi despre Valentin Mândăcanu. Pe când unii lingvişti cu titluri mari se străduiau să convingă populaţia că nu este nevoie de a se trece la grafia latină, Valentin Mândăcanu a ieşit în revista „Basarabia” cu un articol intitulat „Veşmântul fiinţei noastre”, care a catalizat întreaga populaţie în jurul problemei revenirii la alfabetul latin. În acest

context, un rol important a jucat și „scrisoarea celor 66” de oameni de știință și cultură, care au solicitat conducerii Republicii Moldova să se revină la grafia latină („Învățământul public”, nr. 77 (2748), sâmbătă, 17 septembrie 1988), de asemenea, să fie decretată limba română drept limbă de stat. Iată și lista persoanelor care au semnat.

Б. ИСТРУ, скриитор ал попорулуй дин Молдова, мембру-кореспондент ал АШ а РССМ, М. ГАБИНСКИ, А. ЕВДОШЕНКО, докторь ын штинце филоложиче, В. БАХНАРУ, А. БУРЛАКУ, А. ГАВРИЛОВ, И. ЕЦКУ, И. ЗАПОРОЖАН, Ф. КОТЕЛНИК, Е. МЫНДЫКАНУ, В. ПУРИЧЕ, Н. РАЕВСКИ, К. ТЭНАСЕ, А. ЦУРКАНУ, А. ЧЕНУШЭ, В. ЧИРИМПЕИ, В. ЧОКАНУ, кандидаць ын штинце филоложиче, В. КУПЧЯ, В. РУСУ, артишь ай попорулуй дин РССМ, М. ГРЕКУ, артист пластик ал попорулуй дин РССМ, Е. ЛОТЯНУ, артист ал попорулуй дин РСФСР, В. АПОСТОЛ, маестру емерит ал артелор дин РССМ, Г. САИНЧУК, артист пластик емерит ал РССМ, В. ИОВУ, артист емерит ал РССМ, А. ВАРТИК, лауреат ал премиулуй «Б. Главан» ал комсомолулуй дин Молдова, В. БАБАНСКИ, В. БАДИУ, В. БЕШЛЯГЭ, А. БРОДСКИЙ, В. ВАСИЛАКЕ, Н. ЕСИНЕНКУ, В. ЗБЫРЧОГ, А. КОЗМЕСКУ, Л. ЛАРИ, Г. МАЛАРЧУК, Д. МАТКОВСКИ, В. МЫНДЫКАНУ, С. САКА, А. СТРЫМБЯНУ, А. СУЧЕВЯНУ, И. ХАДЫРКЭ, И. ЧОКАНУ, мембри ай Униуний скрииторилор дин УРСС, Г. ВРАБИЕ, мембру ал Униуний артиштилор пластик дин УРСС, И. ПЭКУРАРУ, Ю. ЦИБУЛСКИ, мембри ай Униуний композиторилор дин УРСС, И. ДЕДЮ, доктор ын штинце биоложиче, Л. БУЛМАГА, И. ЦУРКАНУ, кандидаць ын штинце историче, Г. БОБЫНЭ, Ш. ЛУПАН, кандидаць ын штинце филозофиче, В. ПЫСЛАРУ, кандидат ын штинце педагожиче, А. СИЛВЕСТРУ, кандидат ын штинце психоложиче, В. БАЛТАГ, А. БАРБЭРОШИЕ, Л. ДОГОТАРЬ, А. ЛЯХУ, М. КЛИМА, А. РОТАРУ, И. ХОЛБАН, А. ШУБЭ, кандидаць ын штинце физико-математиче, В. НЕДЕЛЧУ, кандидат ын штинце техниче, П. БАЛМУШ, Д. МИХАИЛ, И. КОНДРЯ, мембри ай Униуний журналиштилор дин УРСС, И. КОНЦЕСКУ, В. ПОХИЛЭ, колабораторь штинцифичь.

La acești 66 de semnături s-ar cuveni de adăugat cel puțin încă numele a două persoane semnăturile cărora nu figurează în scrisoare, a redactorului-șef al ziarului „Învățământul public”, Anton Grăjdieru, care și-a asumat răspunderea, colosală pe atunci, de a publica scrisoarea, precum și a redactorului adjunct al ziarului, Tatiana Corai, care a semnat acel număr de ziar. Trebuie să recunoaștem, că scrisoarea a fost prezentată spre semnare mai multor oameni, dar o parte din ei n-au avut curajul s-o semneze. Însemnat este faptul că scrisoarea a fost semnată de un spectru larg de cetățeni, sub aspect de profesie, naționalitate, viziune politică, ceea ce însemna că doleanțele semnatarilor reflectau de fapt doleanțele spirituale ale unei mari părți a populației. Apariția scrisorii în ziarul „Învățământul public” mai însemna includerea în lupta pentru „Limbă și Alfabet”, alături de aprigii combatanți de la Uniunea Scriitorilor, în frunte cu săptămânalul „Literatura și Arta” (cu inimosul său redactor-șef Nicolae Dabija și ingeniosul pictor Dumitru Trifan, la inițiativa cărora în scurt timp în acele vremuri de înălțare spirituală au adunat peste jumătate de milion de semnături în sprijinul trecerii la alfabetul latin), încă a unui detașament de „luptători”, cel al pedagogilor, al căror portavoce era ziarul menționat, lucru care mai însemna, că pedagogii din republică își asumă răspunderea pentru depășirea greutăților legate de trecerea de la un alfabet la altul. Plus la aceasta, săptămânalul „Învățământul public” apărea în două limbi, astfel că publicarea scrisorii concomitent în limbile română și rusă a permis informarea întregii societăți despre conținutul mesajului. Publicarea scrisorii a mai demonstrat un lucru important, în momente de restriște noi putem da dovadă de solidaritate deplină. Din păcate, azi mai mult de o treime din semnături nu mai sunt în viață.

La 31 august 2016 se împlinesc deja **27** de ani de la aprobarea *Legii cu privire la revenirea limbii moldovenești la grafia latină*.

Atâta lume frumoasă am întâlnit în acei ani în stradă, auditorii... Pentru ea, pentru Limba Română, au murit combatanții și voluntarii în **1992** la Nistru, numele cărora trebuie trecut cu litere de aur în patrimoniul memoriei noastre. Ținta omenirii, zicea pe bună dreptate Eminescu, nu este a juca căzăcește cu cazacii, ei n-au făcut-o.

În lupta pentru „Limbă și Alfabet”, noi i-am avut alături pe lingvistul de renume mondială Eugen Coșeriu, Rajmund Piotrowski, Ruben Budagov, Stanislav Semicinski, pe profesorii universitari de la Iași Constantin Ciopraga (academician), Gavril Istrate, Alexandru Husar, pe ex-directorul Institutului de Fizică de la București Alexandru Glodeanu, pe ghidul muzeului „Ion Creangă” de la Humulești, Nae Popa, pe Eugen Holban, de la Paris, stejar al românismului basarabean, cu faimoasa sa editură „Căpriană”.

Ași fi fericit ca de Ziua Limbii Române sau alte zile istorice însemnate, când se depun flori la monumentul lui Ștefan cel Mare, la busturile lui Eminescu, Mateevici, Grigore Vieru să fie poftiți să depună flori primii oameni de mare curaj Mihai Moroșanu, Lilia Neaga, Asea Andruh,..., care primii au sărit în apărarea Limbii Române. Dacă aceasta s-ar întâmpla, așa zice, semne bune are timpul.

În cele ce urmează voi prezenta o filă din istoria Consiliului Național pentru Acreditare și Atestare (CNAA), inițial Comisia Superioară de Atestare (CSA) [în cadrul căruia am activat începând cu 1.11.1993, la început în calitate de șef Secție științe fizico-matematice și tehnice, din 1999 până în 2009 în calitate de secretar științific, apoi în alte funcții, inclusiv cea de șef Direcție politici și monitorizare doctorat, consultant principal, astfel că am participat la elaborarea tuturor actelor normative ale CNAA, precum și la promovarea politicii de pregătire și atestare a cadrelor științifice, parțial și la cea de acreditare a organizațiilor din sfera științei și inovării], necunoscută de publicul larg, ce ține de promovarea adevărului științific referitor la denumirea limbii oficiale a Republicii Moldova. La începutul activității CNAA, în dependență de cine era la conducerea statului, se insista ca din actele normative să fie scoasă sintagma „limba română” și înlocuit cu cea de „limba de stat” sau „limba moldovenească”. Vorba criticului literar Ion Ciocanu, „statul era în luptă cu limba de stat”. Apogeul unei asemenea lupte avuse loc în luna septembrie 2000. Mai multe instituții de stat, la îndemnul viceprim-ministrului Lidia Guțu, au atacat CSA, învinuind instituția că, prin folosirea glotonimului „limba română”, încalcă legile statului, în primul rând, Constituția. Într-un termen de urgență s-a cerut convocarea Plenarei CSA la 21 septembrie 2000, la ședința căreia să se ia decizia de „a aduce actele normative ale CSA în concordanță cu Constituția”. În calitate de secretar științific trebuia să pregătesc proiectele de hotărâre, altfel spus, trebuia să fiu cel care decapitează limba de stat de adevăratul ei nume. Mă aflu într-o situație greu de descris. Mi-am adus aminte atunci de luptătorii de la Mărășești și de lozinca lor: „Pe aici nu se trece”, de consecințele care puteau să urmeze eram conștient, dar ele mai puțin mă deranjau. Mi-a apărut o idee, din păcate nu aveam cu cine să mă sfătuiesc în privința ei. În paralel cu proiectul de hotărâre oficial, am început să pregătesc și materiale de alt ordin. La dispoziție aveam prea puțin timp, din fericire aveam și două zile de odihnă. Am alergat la redactorul-șef al revistei „Literatura și Arta”, domnul Nicolae Dabija”, și i-am povestit pe scurt despre ce este vorba și l-am rugat să-mi pună la dispoziție pentru numărul ce urmează o pagină de ziar, pentru a da replică cârcotașilor oficiali. Domnia sa se pregătea să plece într-o delegație, lucru care complica

situația. Observând că m-am întristat, redactorul-șef l-a chemat pe secretarul redacției, domnul Alexandru Donos, și i-a spus să aibă grijă de mine, să-mi pună la dispoziție pagina solicitată, cu condiția ca eu să prezint materialul „cel târziu luni până la masă”. Am început lucrul asupra articolului, documentarea prin biblioteci, inclusiv biblioteca Parlamentului, consultarea cu diferiți juriști, inclusiv cu cei ai Parlamentului, dar fără să-i introduc în problemă, nu trebuia nimeni să știe ce se pregătește. La serviciu am rugat-o pe secretara președintelui, domnișoara Nina Tofan, o lucrătoare responsabilă, îngrijită în lucru, cu demnitate, lucru pentru care șefii n-o prea agreau, ca să mă ajute, dar fără întrebări și fără vorbă multă, la culegerea la calculator a unor bucăți din materialul pe care îl pregăteam. Integral materialul era numai în capul autorului. În zilele de sâmbătă și duminică, din noapte până în noapte, am lucrat în liniște asupra definitivării articolului, astfel că luni, după cum conveniserăm, materialul era în redacție. Se intitula „Oare cât va dura drama limbii române în Basarabia?” și cu un subtitlu „Procuratura Generală încearcă să intre în Casa Științei în cizme și tunică stalinistă?” Semnul de întrebare l-am pus conștient, ca să evit probleme de alt gen, căci știam cu cine am de a face. Acum îmi trebuia să-mi caut și niște aliați din rândul membrilor Plenarei CSA, altminteri lupta era sortită eșecului. Articolul a apărut în ziar în ziua când trebuia să aibă loc Plenara CSA, la 21.09.2000, ora 15.00. În ziua respectivă, des de dimineață, am cumpărat mai multe exemplare ale ziarului „Literatura și Arta” în care era publicat articolul și am intrat la rectorul Universității Tehnice a Moldovei, academicianul Ion Bostan, membru al Plenarei CSA, i-am dat un exemplar al ziarului și l-am pus la curent în detalii despre tot ceea ce trebuia să se întâmple. Cu academicianul Vasile Micu, tot membru al Plenarei CSA, m-am întâlnit înainte de ședință, din fericire veniseră cu mult înainte de începerea ei, astfel că și pe Domnia Sa l-am informat detaliat despre evenimentul care trebuie să se producă, înmânându-i și dumnealui un exemplar al ziarului cu pricina. La ședință Plenarei CSA primul a vorbit președintele, academicianul Boris Melnic, care a informat asistența despre scrisorile parvenite de la Guvern, Parlament, Procuratură și AȘM și despre modificările care trebuie să le propună Plenara pentru a fi făcute în actele normative ale CSA. După luarea de cuvânt a Președintelui, în susținerea modificărilor care trebuiau să fie operate au vorbit câțiva membri ai Plenarei CSA, pregătiți special pentru aceasta. După ei a luat cuvântul și umila mea persoană, fără ca să ceară învoire de la Președinte. Vorbeam probabil foarte emoționat. Președintele nu suferea ca cineva din colaboratori săi să vorbească fără învoirea Domniei Sale, astfel că a început să-mi închidă gura într-un mod foarte dur. Din punct de vedere al titlului pe care îl purtam, bățalia mea cu președintele semăna cu lupta unui pitic cu Valuev. Dar dârzenia de care dădeam dovadă mi-a adus simpatia unor membri ai Plenarei CSA. Când am amuțit, în folosul meu au început să „bată tunurile” celor doi academicieni, Ion Bostan și Vasile Micu, pe care î-i puseserăm la curent cu cele ce trebuiau să se întâmple. Lucru care a schimbat complet situația, cel puțin i-a redus la tăcere pe cei care se luptau cu sintagma „limba română”. Bineînțeles, că în susținerea celor doi academicieni nelingviști s-au ridicat academicienii filologi, Silviu Berejan și Anatol Ciobanu. Până la urmă Plenara CSA, alcătuită din 35 de oameni de știință, a conchis: „Regulamentul cu privire la activitatea consiliilor științifice specializate și la modul de conferire a titlurilor științifice și științifico-didactice”, al CSA, este în deplină concordanță cu Constituția Republicii Moldova și cu art. 22 al „Legii Republicii Sovietice Socialiste Moldovenești cu privire la funcționarea limbilor vorbite pe teritoriul RSS Moldovenești” și nu urmează a fi

modificat." Mai mult, Plenara CSA a găsit de cuviință de a face un demers către Parlamentul Republicii Moldova cu rugămintea de a se întrini în regim de urgență și a modifica alin. 1 al art. 13 și alin. 1 al art. 118 al Constituției, aducând astfel Constituția în concordanță cu adevărul științific, că denumirea corectă a limbii oficiale a statului este „limba română”, punându-se astfel capăt odăii și pentru todeauna confuziei care se produce în societate. (Despre această decizie a Plenarei CSA cititorii „L.A.” au fost informați în numărul care a urmat.) Când membrii Plenarei CSA părăseau sala, academicienul Boris Melnic, Președintele CSA, s-a apropiat de mine și mi-a șoptit: „Și eu gândesc la fel”. Astfel s-a consumat incidentul produs între mine și Președinte.

Mai jos reproducem, fără schimbare, articolul publicat în ziarul „Literatura și Arta” la 21.09.2000.

Literatura și arta

Nr. 38 (2874) 21 septembrie

2

Președintele de onoare al Academiei de Științe din Basarabia are o mulțime de probleme. Unele vechi, dar care nu sunt rezolvate, altele noi, care apar în urma schimbării teritoriale din 1917 și din nou în urma schimbării teritoriale din 1940 și din nou în urma schimbării teritoriale din 1991. Problema este deosebit de acută în Basarabia. Oamenii din Basarabia au fost în permanență victimele unor schimbări teritoriale care au avut loc în urma unor războaie și revoluții. În Basarabia, oamenii au fost victimele unor schimbări teritoriale care au avut loc în urma unor războaie și revoluții. În Basarabia, oamenii au fost victimele unor schimbări teritoriale care au avut loc în urma unor războaie și revoluții.

Regimul a fost dus în fața noastră de către Republica și Plenara CSA. În urma schimbării teritoriale din 1917 și din nou în urma schimbării teritoriale din 1940 și din nou în urma schimbării teritoriale din 1991. Problema este deosebit de acută în Basarabia. Oamenii din Basarabia au fost în permanență victimele unor schimbări teritoriale care au avut loc în urma unor războaie și revoluții. În Basarabia, oamenii au fost victimele unor schimbări teritoriale care au avut loc în urma unor războaie și revoluții.

cauza noastră funcționarea normală a statului este o problemă foarte serioasă. În Basarabia, oamenii au fost victimele unor schimbări teritoriale care au avut loc în urma unor războaie și revoluții. În Basarabia, oamenii au fost victimele unor schimbări teritoriale care au avut loc în urma unor războaie și revoluții.

Deși a fost acceptat rolul de limbă de stat al Republicii Moldova, în Basarabia, oamenii au fost victimele unor schimbări teritoriale care au avut loc în urma unor războaie și revoluții. În Basarabia, oamenii au fost victimele unor schimbări teritoriale care au avut loc în urma unor războaie și revoluții.

Denumirea de limbă română, din Basarabia, oamenii au fost victimele unor schimbări teritoriale care au avut loc în urma unor războaie și revoluții. În Basarabia, oamenii au fost victimele unor schimbări teritoriale care au avut loc în urma unor războaie și revoluții.

În Basarabia, oamenii au fost victimele unor schimbări teritoriale care au avut loc în urma unor războaie și revoluții. În Basarabia, oamenii au fost victimele unor schimbări teritoriale care au avut loc în urma unor războaie și revoluții.

CARE CÂNTĂ LA URSA DRAMA LIMBII ROMÂNIE BASARABIA?

Procuratura Generală încearcă să intre în Casa Științei în criză și tunca stalinistă?

Amplas de omni-odată de președinte al țării și membru fondator al Uniunii Sovietice, în Basarabia, oamenii au fost victimele unor schimbări teritoriale care au avut loc în urma unor războaie și revoluții. În Basarabia, oamenii au fost victimele unor schimbări teritoriale care au avut loc în urma unor războaie și revoluții.

Amplas de omni-odată de președinte al țării și membru fondator al Uniunii Sovietice, în Basarabia, oamenii au fost victimele unor schimbări teritoriale care au avut loc în urma unor războaie și revoluții. În Basarabia, oamenii au fost victimele unor schimbări teritoriale care au avut loc în urma unor războaie și revoluții.

Amplas de omni-odată de președinte al țării și membru fondator al Uniunii Sovietice, în Basarabia, oamenii au fost victimele unor schimbări teritoriale care au avut loc în urma unor războaie și revoluții. În Basarabia, oamenii au fost victimele unor schimbări teritoriale care au avut loc în urma unor războaie și revoluții.

Amplas de omni-odată de președinte al țării și membru fondator al Uniunii Sovietice, în Basarabia, oamenii au fost victimele unor schimbări teritoriale care au avut loc în urma unor războaie și revoluții. În Basarabia, oamenii au fost victimele unor schimbări teritoriale care au avut loc în urma unor războaie și revoluții.

Amplas de omni-odată de președinte al țării și membru fondator al Uniunii Sovietice, în Basarabia, oamenii au fost victimele unor schimbări teritoriale care au avut loc în urma unor războaie și revoluții. În Basarabia, oamenii au fost victimele unor schimbări teritoriale care au avut loc în urma unor războaie și revoluții.

Amplas de omni-odată de președinte al țării și membru fondator al Uniunii Sovietice, în Basarabia, oamenii au fost victimele unor schimbări teritoriale care au avut loc în urma unor războaie și revoluții. În Basarabia, oamenii au fost victimele unor schimbări teritoriale care au avut loc în urma unor războaie și revoluții.

Amplas de omni-odată de președinte al țării și membru fondator al Uniunii Sovietice, în Basarabia, oamenii au fost victimele unor schimbări teritoriale care au avut loc în urma unor războaie și revoluții. În Basarabia, oamenii au fost victimele unor schimbări teritoriale care au avut loc în urma unor războaie și revoluții.

Amplas de omni-odată de președinte al țării și membru fondator al Uniunii Sovietice, în Basarabia, oamenii au fost victimele unor schimbări teritoriale care au avut loc în urma unor războaie și revoluții. În Basarabia, oamenii au fost victimele unor schimbări teritoriale care au avut loc în urma unor războaie și revoluții.

Amplas de omni-odată de președinte al țării și membru fondator al Uniunii Sovietice, în Basarabia, oamenii au fost victimele unor schimbări teritoriale care au avut loc în urma unor războaie și revoluții. În Basarabia, oamenii au fost victimele unor schimbări teritoriale care au avut loc în urma unor războaie și revoluții.

Amplas de omni-odată de președinte al țării și membru fondator al Uniunii Sovietice, în Basarabia, oamenii au fost victimele unor schimbări teritoriale care au avut loc în urma unor războaie și revoluții. În Basarabia, oamenii au fost victimele unor schimbări teritoriale care au avut loc în urma unor războaie și revoluții.

Amplas de omni-odată de președinte al țării și membru fondator al Uniunii Sovietice, în Basarabia, oamenii au fost victimele unor schimbări teritoriale care au avut loc în urma unor războaie și revoluții. În Basarabia, oamenii au fost victimele unor schimbări teritoriale care au avut loc în urma unor războaie și revoluții.

Amplas de omni-odată de președinte al țării și membru fondator al Uniunii Sovietice, în Basarabia, oamenii au fost victimele unor schimbări teritoriale care au avut loc în urma unor războaie și revoluții. În Basarabia, oamenii au fost victimele unor schimbări teritoriale care au avut loc în urma unor războaie și revoluții.

ION HOLBAN

10

OARE CÂT VA DURA DRAMA LIMBII ROMÂNE ÎN BASARABIA

Procuratura Generală încearcă să intre în Casa Științei în cizme și tunică stalinistă ?

Procesul de anihilare sistematică a românilor din Basarabia are o mulțime de aspecte, unele vizibile, dar cele mai multe ascunse, arma cea mai puternică fiind pentru cei care o promovează cea psihologică. Începe această teroare psihologică în 1812 și continuă până azi, cu și mai mare perfidie după nota ultimativă a lui V.M. Molotov din 26 iunie 1940 adresată guvernului României, în care se cerea cedarea Basarabiei Uniunii Sovietice, pe motivul că acest teritoriu „este populat în principal cu ucraineni” (deși era știut de toată lumea că ucrainenii alcătuiau mai puțin de 10% din populația Basarabiei). Acest ultimatum a măcinat sănătatea sau chiar a curmat viața multor sute de mii de oameni. Calea de revenire a românilor din Basarabia la conștiința națională după acea dată a devenit și mai anevoioasă, a început de acum de la „ucraineni lui Molotov” și cu mari greutate a fost parcursă bucată de drum până la „moldovenii lui Ivan Ivanovici”, cealaltă bucată rămânând încă a fi parcursă.

Vin cu acest material ca un simplu cetățean al acestui stat apărut pe ruinele Imperiului Sovietic, cetățean a cărui răbdare a crăpat. În funcția mea de secretar științific al Comisiei Superioare de Atestare a R.M. (C.S.A.), neconținut mă ciocnesc de problema tristă, devenită și veșnică, a populației din stânga Prutului – problema privind limba pe care o vorbim. La 21 septembrie 2000 va avea loc Plenara C.S.A. în care va fi pusă în discuție constituționalitatea utilizării limbii de stat la scrierea tezelor de doctorat și a glotonimului „limba română”.

De la un timp Comisia Superioară de Atestare este bombardată în permanență cu scrisori de către deputatul Parlamentului R.M., dl Victor Andrușceak. Ele se referă la „Regulamentul cu privire la activitatea consiliilor științifice specializate și la modul de conferire a titlurilor științifice și științifico-didactice”, act normativ în baza căruia se acordă titluri științifice și științifico-didactice. În esență, aceste scrisori se referă la următoarele două probleme (pe care dl Andrușceak încearcă să le soluționeze cu ajutorul guvernului), citez din scrisoarea trimisă de domnul deputat guvernului:

«В Положении, утвержденном 25 июля 1998 г., нарушение требований ст.22 Закона о функционировании языков принимает уже более грубый и жесткий характер. Пункт 2.17 этого положения определяет: «Докторские диссертации и авторефераты граждан Республики Молдова представляются на защиту на государственном языке...»

«Обращаю Ваше внимание и на то, что в положении от 25 июня 1998г. содержится требование о том, чтобы автореферат и документы, включенные в личное аттестационное дело, исполнялось на румынском языке, что является грубым нарушением ст.13 (13) Конституции, определившей, что государственным языком Республики является молдавский язык на основе латинской графики».

О принятых мерах прошу информировать меня в установленном Законом сроки».

Înainte de a mă referi la problemele în cauză, am să fac câteva observații de ordin general. Domnul deputat Andrușceak amintește guvernului (deci și C.S.A) în modul cel mai serios ca răspunsul să fie expediat în termenul stabilit de lege. Doresc să subliniez, că stilul C.S.A. este de a răspunde tuturor solicitanților noștri, nu numai deputaților, operativ, obiectiv și competent. Din păcate, dl deputat consideră că aceste atribute nu se referă și la deputați. Noi i-am răspuns domniei sale la vreo 5 scrisori. În răspunsul dat la ultima-i scrisoare, C.S.A., la rândul ei, i-a adresat domnului deputat câteva întrebări, ce interesează comunitatea științifică. Le reproduc: „Vom fi bucuroși să aflăm ce ați făcut D-voastră, precum și alți parlamentari care se interesează de problemele științei, pentru: 1. Scientificarea societății, forma

supremă de consolidare, înțelegere și unire între oameni; 2. Păstrarea potențialului științific existent; 3. Tehnologizarea producției în R.M.; 4. Integrarea științei R.M. în circuitul internațional de valori științifice; 5. Protejarea culturii, patrimoniului nostru spiritual; 6. Îmbunătățirea condițiilor de lucru și de viață ale oamenilor de știință; 7. Extinderea sferei de funcționare a limbii de stat asupra domeniului științei și asigurarea populației cu literatură de specialitate în această limbă”. De atunci au trecut câteva luni și domnia sa nu ne-a dat nici un răspuns.

Deși este alesul întregului popor, dl deputat Andrușceak nu a găsit de cuviință ca măcar o scrisoare din cele cinci expediate în adresa noastră s-o scrie în limba statului la ale cărui legi trudește din noapte până în noapte. Mai departe, dl Andrușceak ne cere să folosim sintagma „limba moldovenească” împreună cu cuvintele „funcționând pe baza grafiei latine”, în timp ce dumnealui utilizează numai grafia kirilică și în text și în semnătură. Având alergie de la limba de stat și de la grafia latină, ne îndoim de sinceritatea dlui deputat în privința grijii pe care dlui o poartă „limbii moldovenești funcționând pe baza grafiei latine”.

Comisia Superioară de Atestare a Republicii Moldova a examinat cu atenție scrisoarea deputatului Parlamentului Republicii Moldova V. Andrușceac și a dat explicațiile de rigoare atât dlui deputat, cât și Guvernului. Repovestim și cititorilor noștri cele expuse dlui deputat.

Până în anul 1993 toate tezele de doctorat susținute în Republica Moldova erau scrise și susținute în exclusivitate în limba rusă. Tezele care se susțin în „Pridnestrovie”, parte componentă a R.M., sunt scrise și susținute și în prezent numai în limba rusă, mai mult, acolo nu este admisă grafia latină. După trecerea aproximativ a zece ani de la decretarea limbii române drept limbă de stat, în 1998, în regulamentul C.S.A. s-a introdus, în conformitate cu Constituția Republicii Moldova, cerința de a prezenta dosarele de atestare în C.S.A. în limba oficială a statului.

Cu titlu de informație. Comisia Superioară de Atestare este organul suprem de stat abilitat în problema pregătirii și atestării cadrelor științifice de înaltă calificare. C.S.A. reprezintă practic întregul potențial științific uman al Republicii Moldova, oamenii care în permanență sunt în căutarea adevărului. Prin competența lor acești oameni acoperă practic întregul spectru de specialități științifice. În domeniul științelor juridice C.S.A. dispune de un contingent de circa o sută de titulari științifici cu care se consultă în permanență, astfel ca actele normative ale C.S.A. să fie în deplină conformitate cu Constituția Republicii Moldova și cu alte acte normative ale statului, inclusiv și în ceea ce privește limba.

Toate actele normative elaborate de C.S.A. sunt supuse dezbaterilor publice - sunt discutate în senatele universitare și consiliile științifice ale instituțiilor de cercetare, în consiliile științifice specializate, practic de întreaga comunitate științifică a republicii, trec expertiza comisiilor de experți ale C.S.A. și sunt aprobate de către organele superioare ale C.S.A. - Prezidiul și Plenara C.S.A. (forul suprem din care fac parte 35 de renumiți oameni de știință din Moldova). Acest lucru se referă și la „Regulamentul cu privire la activitatea consiliilor științifice specializate și la modul de conferire a titlurilor științifice și științifico-didactice”, despre care se vorbește în demers. Articolul 2.17 al acestui Regulament a fost discutat în mod deosebit de Prezidiul și Plenara C.S.A și în rezultat s-a luat decizia corespunzătoare, forurile superioare ale C.S.A fiind conștiente de faptul că stabilirea terminologiei științifice naționale este o prerogativă și o obligație morală a oamenilor de știință. C.S.A. face tot posibilul, ca oamenii de știință, indiferent de naționalitatea lor, să se includă plenar în circuitul de valori științifice și culturale ale republicii, să-și aducă pe deplin aportul la retopirea cunoștințelor acumulate din domeniul științific de interes în creuzetul limbii și transferarea acestor cunoștințe în patrimoniul cultural al

republicii, suportul de nădejde al învățământului. Îmbogățirea vocabularului limbii cu termeni științifici o pot face numai oamenii de știință.

Totodată precizăm că nu există nici un act normativ al C.S.A. care să reglementeze: 1. limba în care oamenii de știință din republică își scriu și publică lucrările științifice - engleza, rusa, româna etc. Este o prerogativă a autorului de ași alege limba, revista științifică și țara în care dorește să-și publice lucrările; 2. limba în care pretendenții la titluri științifice își susțin tezele de doctorat în consiliile științifice specializate - româna, rusa, engleza, franceza...(limba de expunere, aidoma limbii de comunicare dintre persoanele fizice, este aleasă de comun acord de pretendentul la titlu și membrii consiliului științific; nu am avut nici o contestație în această privință), ceea ce este în deplină concordanță cu art.13 al Constituției Republicii Moldova și cu art. 22 al „Legii Republicii Sovietice Socialiste Moldovenești cu privire la funcționarea limbilor vorbite pe teritoriul R.S.S.Moldovenești”.

Pentru comparație aducem câteva crâmpoie din legea privind funcționarea limbii de stat în sfera științei a sorii noastre din C.S.I. Ucraina: „т.18. Язык в сфере науки. «1. Результаты научно-исследовательских работ и научные издания оформляются и публикуются в Украине на государственном языке. 2. Оформление и защита трудов на соискание ученых степеней осуществляются на государственном языке. 3. Информатизация в Украине осуществляется на государственном языке, а программное обеспечение – в украинской версии.» Aceasta e o lege a unui stat care se stimează.

Desigur, că dosarele de atestare, ca documente legale ale consiliilor științifice specializate, se prezintă la C.S.A. (ca peste tot, atât la noi în țară, cât și peste hotare) în limba oficială a statului, lucru care iarăși nu contravine Constituției.

Teza de doctorat este parte componentă a dosarului (respectiv). Ea este scrisă în baza lucrărilor publicate (cca 5 - 50, în cazul tezei de doctor, și 20 – 160, în cazul celor de doctor habilitat), editate de obicei în limba rusă sau engleză. Scrierea unei teze de doctorat se face mai lesne în cazul când limba tezei și a lucrărilor publicate coincide, dar nu este un lucru de neîndeplinit pentru un om de știință notoriu de a o scrie și într-o limbă diferită de cea a publicațiilor, după ce a scris atâtea lucrări. Nu rareori sunt cazurile, când, pentru a-și face cunoscute tezele de doctorat referenților, instituțiilor de profil, altor evaluatori sau cercetători de peste hotare, competitorii scriu din propria lor dorință teza în câteva limbi (română, rusă, engleză, germană, franceză). Spre bucuria noastră, marea majoritate a cercetătorilor, inclusiv și cei de limbă rusă, dau dovadă de multă înțelegere, atunci când vine vorba de prezentarea tezelor în limba de stat. (La rândul ei C.S.A. este mai indulgentă cu greșelile de limbă comise de competitorii alolingvi.)

Referitor la glotonimul „limba română” utilizat în actele normative ale C.S.A. Nici acest lucru nu contravine Constituției Republicii Moldova și „Legii Republicii Sovietice Socialiste Moldovenești cu privire la funcționarea limbilor vorbite pe teritoriul R.S.S.Moldovenești”, în care chiar este stipulată „identitatea lingvistică moldo-română”. Denumirea limbii oficiale a statului nu se stabilește prin vot, ci este o prerogativă a savanților-lingviști, și aceștia stabilesc denumirea limbii numai în baza adevărului științific. Lucru acesta a fost menționat și de Curtea Constituțională în avizul nr. 290 din 18 aprilie 1995 (Monitorul Oficial, nr.24 din 5.05.1995) dat propunerilor președintelui Republicii Moldova privind modificarea art. 13 și 118 ale Constituției.

Prin urmare, problemele pe care dl Andrușceak le-a ridicat sunt mai mult niște probleme artificiale, pe baza cărora domnia sa dorește să acumuleze capital politic, scrisoarea domniei sale fiind expediată în mai multe instanțe, nu numai în C.S.A.

La aceeași scrisoarea a dlui Andrușceak ministrul Educației și Științei, dl Guțu, a dat un răspuns „diplomatic”: „Considerăm, că dacă aceste regulamente conțin careva inexactități, atunci ele trebuie să fie aduse în strictă concordanță cu prevederile legislației în vigoare”. Răspunsul

Academiei de Științe, pregătit de dl Alexandru Roșca, m.-c. al A.Ș.M., academician coordonator al secției științe socio-umane, dar nu de Institutul de Lingvistică al A.Ș.M., cum ar fi fost normal, a trecut „filosofic” cu tăcerea glotonimul „limba moldovenească”, iar în ceea ce privește necesitatea prezentării dosarelor de atestare la C.S.A. în limba oficială a susținut că: „Regulamentul în vigoare al C.S.A. creează situații incerte” și a propus o nouă formulare a articolului cu pricina: „Tezele de doctorat sunt realizate și susținute, de regulă, în limba de stat...”, formulă care nu poate fi acceptată. Actele normative nu trebuie să conțină expresii gen „de regulă”. Dacă, de exemplu, constructorii ar primi o instrucție de tipul: „De regulă, se pune ciment”, toate casele s-ar prăbuși. Deci, „se pune ciment” dacă se dorește a construi ceva durabil. Formula pe care o propune A.Ș.M., nu este nouă, ea a existat anterior și s-a dovedit a fi neefectivă. Exemplific. În anii 1993 – 1999 prin Secția de științe fizico-matematice și tehnice, pe care am condus-o anterior, au trecut expertiza 166 de teze, dintre care 111 au fost prezentate în rusă, 50 - în română și 5 – în engleză. De regulă, în cazurile acestea funcționează numai limba care timp de 50 de ani a exclus limba română din toate sferile de activitate.

Răspunsul pe care noi l-am expediat dlui Andrușceak, și de asemenea Guvernului (că Regulamentul vizat este în conformitate cu Constituția Republicii Moldova) probabil nu i-a convenit domnului deputat. Neștiind cum se cheamă limba statului căruia îi slujește, domnia sa în loc să se adreseze Institutului de Lingvistică s-a adresat uneia din forțele statului – Procuraturii, solicitându-i acesteia să contribuie la promovarea falsului științific și istoric.

Când eram mic și pronunțam vre-un cuvânt pe care mama nu-l cunoștea, ea se apropia de mine și îmi spunea încet: „Să nu mai spui cuvintele acestea că te ia Procuratura și te duce în fundul Siberiei”. Vorbesc de aceste lucruri nu întâmplător, căci se găsesc indivizi care încearcă și azi să eticheteze oamenii, să le interzică acestora a utiliza anumite cuvinte. Încă nu s-a uitat timpul „Perestroikăi”, când emisari ai Procuraturii umblau prin organizații și agitau oamenii să susțină decizia c.c. al p.c.m. privind revenirea la grafia latină: „net, net, eșcio raz net”, când Procurorul General Demidenco „ataca juridic” caricatura pictorului Dumitru Trifan ce viza opoziția nomenclaturii comuniste față de grafia latină.

Să trecem nemijlocit la recursul adjunctului Procurorului General al R.M., dl Murzac. Cităm:

„Prin Hotărârea Plenarei Comisiei Superioare de Atestare a republicii Moldova din 25 iunie 1998 a fost aprobat Regulamentul „Cu privire la activitatea consiliilor științifice specializate și la modul de conferire a titlurilor științifice și științifico-didactice” alin 1 p.2.17 care prevede că tezele de doctorat și autoreferatele cetățenilor Republicii Moldova sunt depuse pentru susținere în limba de stat. Cetățenii altor state pot depune și susține tezele într-o altă limbă de circulație internațională (la acceptarea consiliului științific specializat), numai dacă această necesitate este condiționată de motive obiective argumentate.

Aceste prevederi ale p.2.17 al Regulamentului contravin legislației în vigoare și urmează a fi anulate din următoarele considerente:

Conform art.22 al Legii Republicii Moldova „Cu privire la funcționarea limbilor pe teritoriul Republicii Moldova”, disertațiile se susțin în limba moldovenească, rusă sau într-o altă limbă, stabilită de consiliul specializat respectiv.

La fel contravin legislației prevederile alin.3 p.2.17 care menționează că autoreferatul și actele incluse în dosarul de atestare se realizează în limba română, pe când art.13 a Constituției Republicii Moldova prevede, că limba de stat a Republicii Moldova este limba moldovenească funcționând pe baza grafiei latine.

În aceste condiții Comisia Superioară de Atestare a R.M. urma să aprobe alin. 1 și 3 p.2.17 a Regulamentului susmenționat în strictă conformitate cu Constituția Republicii Moldova și cu Legea Republicii Moldova „Cu privire la funcționarea limbilor vorbite pe teritoriul Republicii Moldova.

În baza celor expuse, conducându-mă de art. 20 a Legii Republicii Moldova „cu privire la Procuratură”, - SOLICIT:

1. Examinarea recursului și introducerea modificărilor în alin.1 și p.3. 2.17 a „Regulamentului cu privire la activitatea consiliilor științifice specializate și la modul de conferire a titlurilor științifice și științifico-didactice” în conformitate cu art. 13 a Constituției Republicii Moldova și art. 22 a Legii Republicii Moldova „Cu privire la funcționarea limbilor vorbite pe teritoriul Republicii Moldova”.

2. Despre rezultatul examinării recursului informați Procuratura Generală în termenul stabilit de lege”.

Și referitor la recursul dlui adjunct al Procurorului General am câteva observații de ordin general. În primul rând, Legea Republicii Moldova „Cu privire la funcționarea limbilor vorbite pe teritoriul Republicii Moldova” în realitate se numește Legea Republicii Sovietice Socialiste Moldovenești „Cu privire la funcționarea limbilor vorbite pe teritoriul R.S.S. Moldovenești”. Pare oleacă demodată, dar ce să-i faci. În al doilea rând, odată ce domnul adjunct al Procurorului General semnează recursul cu grafie kirilică, domnia sa dă dovadă de nesinceritate, cerându-ne să scriem sintagma „limba moldovenească” împreună cu cuvintele „funcționând pe baza grafiei latine”.

Cele două scrisori adresate C.S.A. conșună cu declarația (pe care o lăsăm fără comentarii, s-o comenteze Procuratura Generală) a dlui Grigori Marakuța, Președinte al Sovietului Suprem al „Pridnestroviei”: „Noi considerăm că limba norodului moldovenesc este limba moldovenească. În chiar Constituția Moldovei e scris că limba oficială e limba moldovenească, dar, cu toate acestea, toți, inclusiv Lucinschi, încalcă Constituția... Tricolorul e aceeași zvastică... Noi i-am spus Moldovei să intre în componența Uniunii Rusia - Belarus”.

Și acum să trecem la subiect. Alin. 1 al p 2.17, care prevede ca tezele și autoreferatele cetățenilor Republicii Moldova să fie depuse în consiliul științific specializat și la C.S.A. în limba de stat este tot atât de constituțional ca și alin. 1 al art. 118 („Procedura judiciară se desfășoară în limba moldovenească”) și alin. 2 al art. 78 al Constituției („Poate fi ales Președinte al Republicii Moldova cetățeanul cu drept de vot care are 40 de ani împliniți, a locuit sau locuiește permanent pe teritoriul Republicii Moldova nu mai puțin de 10 ani și posedă limba de stat”). Este o enigmă, cum ar putea un cetățean alolingv, măcar în principiu, să ajungă să candideze la funcția de Președinte, dacă el este ferit de a îndeplini niște formulare în limba oficială? Sau special i se face un deserviciu.

Facem abstracție de problemele majore ale Procuraturii Generale: contrabanda, omuciderile, crima organizată, jafurile, corupția, hoțiile, ... problema aducerii osemintelor deportaților decedați în Siberia. Să considerăm că Procuratura Generală trebuie să se ocupe numai cu probleme de limbă. Atunci ne întrebăm, de ce Procuratura nu ia măsuri cu autoritățile din „Pridnestrovie” care nu permit limbii de stat să funcționeze în zona respectivă și care interzic utilizarea grafiei latine? Câți copii sunt caliciți sufletește în școlile din partea de est a republicii. Situația nu este mai bună nici în Gagauz Yeri, Taraclia, Bălți, Aeroport, Asociația taximetriștilor... Dar, vedeți, pe Procuratură aceste lucruri n-o interesează, ea s-a pus pe capul celor care, în conformitate cu Constituția, vor să aducă lucrurile în domeniul lingvistic cât de cât la normal.

Dacă se acceptă noțiunea de limbă de stat dată de Enciclopedia Sovietică Moldovenească (editată sub egida Academiei de Științe), scrisă în „limba moldovenească” pe timpul când în R.S.S.M. erau la modă „majorările nejustificate”: „Limbă de stat este limba națiunii dominante impusă ca limbă de stat prin constrângere și limitează limbile altor națiuni”, apoi chiar și alin. 2 al art. 78 al Constituției devine anticonstituțional, ba mai mult, antiuman.

Dacă, însă, se acceptă interpretarea noțiunii de limbă de stat, nu cea definită de E.S.M., ci cea dată de colectivul de juriști (A.Arseni, P.Barbalat, I.Creangă, M.Cotorobai, C.Gurin, Gh.Susarenco, B.Negru), autori ai cărții „Constituția Republicii Moldova comentată articol cu articol” (CIVITAS, Chișinău, 2000), apoi lucrurile revin la normal. În cazul acesta nici Regulamentul vizat nu contravine Constituției, de loc, nici alin.2 al art. 78. „Practica internațională demonstrează că limba vorbită de majoritatea cetățenilor este instituită în calitate de limbă oficială a statului. De la această regulă nu face excepție nici Republica Moldova”. „Consfințirea în Constituție a statutului limbii de stat vine să contribuie la realizarea suveranității depline a republicii și la crearea de garanții necesare pentru folosirea ei plenară în toate sferele vieții politice, economice, sociale, științifice și culturale”. „Lucrările de secretariat și corespondența la/dintre întreprinderile, instituțiile și organizațiile situate pe teritoriul Republicii Moldova se efectuează în limba de stat” (Or, C.S.A. intră în anumite raporturi cu consiliile științifice specializate, cu senatele universitare, care-și prezintă la C.S.A. dosarele în limba oficială.) „Esențial, însă, este faptul că actele oficiale emise de organele puterii de stat să fie întocmite obligatoriu în limba de stat”. „Folosirea limbii de stat este posibilă și salutară în orice domeniu al vieții sociale și al relațiilor internaționale: politică, socială, științifică, culturală, economică etc.” Deci limba de stat are dreptul să funcționeze și în domeniul științei.

În ceea ce privește utilizarea de către C.S.A., de asemenea, de către întreaga comunitate a oamenilor de știință, și nu numai, chiar și a presei de limbă rusă, a glotonimului „limbă română” în loc de „limbă moldovenească funcționând pe baza grafiei latine”, această practică nu contravine „Legii Republicii Sovietice Socialiste Moldovenești „Cu privire la funcționarea limbilor vorbite pe teritoriul R.S.S. Moldovenești”. Din simplu motiv, al stipulării în acest document a „identității lingvistice moldo-române”. Nu poate să existe „limbi identice” și în același timp diferite, căci atunci ne certăm rău cu logica. Asigur cititorii că nu vor găsi nici într-un dicționar explicativ ce înseamnă „limbi identice”. În limba română există expresia „a avea două limbi” (situația în care ne aflăm), dar aceasta înseamnă cu totul altceva: „a fi fățarnic, mincinos” și se referă la cei care, din motive de conjunctură, numesc limba care o vorbesc, ba română, ba moldovenească, „identică dar deosebită” de română.

Fixarea în 1994 a glotonimului limba moldovenească în Constituția Republicii Moldova s-a făcut din considerente politice, ignorându-se opiniile specialiștilor – lingviști din țară și de peste hotare, lucru care a dus și duce la multe confuzii și stricare de nervi.

Am consultat acordurile semnate de Guvernul Republicii Moldova cu guvernele altor state. În toate aceste acorduri se stipulează că documentul respectiv a fost executat în limba română (sau limba moldovenească) și limba statului respectiv. În acordurile semnate cu România, însă, se menționează că acestea au fost alcătuite în limba română (sau nu este menționată de loc limba în care au fost alcătuite) și nici în unul din ele nu se menționează că au fost executate în limba moldovenească sau în două limbi: moldovenească și română. Nu V-ați întrebat de ce, domnule adjunct al Procurorului General? Fiindcă Guvernul nu vrea să se pună în situații confuze. Mai departe, în organizațiile internaționale reprezentanții Republicii Moldova sunt asigurați cu traducători în limba română și nu moldovenească. Toate aceste fapte, de rând cu inexistența unui

dictionar român - moldovenesc vorbesc de la sine că nu există o limbă moldovenească deosebită de cea română. A spus cineva, se întreabă acad. Mihai Cimpoi, în afară de Stalin și stalinistii de toată speța, că există două limbi: limba română și „limba moldovenească”? Prin urmare cele două limbi sunt una, numită de piscurile culturii noastre – limbă română. În sprijinul anume a acestei denumiri s-a pronunțat cu tărie ilustrul lingvist al contemporaneității, basarabeanul Eugen Coșeriu: „A promova sub orice formă o limbă moldovenească deosebită de limba română este, din punct de vedere strict lingvistic, ori o greșeală naivă, ori o fraudă științifică, din punct de vedere istoric și practic e o absurditate și o utopie; și din punct de vedere politic e o anulare a identității etnice și culturale a unui popor și, deci, un act de genocid etnico-cultural. Păstrarea în continuare a glotonimului „limba moldovenească” în Constituție cauzează disensiuni grave în societate, nu contribuie la stabilirea unui climat favorabil culturalizării populației în republică.” (Cazul disensiunilor C.S.A. – Procuratura Generală sunt o dovadă că marele Coșeriu are dreptate.)

Denumirea de limbă română, dle Andrușceak și dle Murzac, are tradiție multiseclară. Foaia de titlu a „Pravilei” lui Vasile Lupu din 1646 se intitulă: „Carte românească de învățătură de la pravilele împărătești și de la alte giudeațe cu dzisa și cu toată cheltuiala lui Vasile Voievodul și domnul Țării Moldovei di în multe scripturi tălmăcită di în limba ilenească pre limba românească”. Dimitrie Cantemir, domnitorul și cărturarul, susținea cu multă convingere în „Descrierea Moldovei”: „ne numim români”, „limbii noastre îi spunem limba română, nu moldovenească”, „valahii și ardelenii au același grai cu moldovenii”.

Și Marx, Engels și Lenin scriau despre „Basarabia, populată de români”. „Tratatul din 28 mai 1812. Poarta renunță la Basarabia. Turcia nu putea ceda ceea ce nu-i aparținea, pentru că Poarta Otomană n-a fost niciodată suverană asupra țărilor române” (Karl Marx). Chiar și după 1812, când autoritățile rusești încep să vehiculeze cu termenul „limba moldovenească” în Rusia apar scrieri în care limbii noastre i se spune pe numele ei adevărat. În 1816, la Chișinău, a văzut lumina tiparului o Carte de rugăciuni, tipărită în „românește în exarhicească tipografie a Basarabiei pentru bisericile și preoții moldoveni”. În 1827 la Sankt-Petersburg iese de sub tipar „Gramatica rusească și românească” a lui Ștefan Margela. Academicianul rus C.S.Berg, născut la Tighina, scria la 1907: „Молдоване – это румыны населяющие Молдавию, Бессарабию и соседние с Бессарабией части губерний Подольской и Херсонской”. Același lucru spunea în 1890 vestitul dictionar enciclopedic rus al lui Brokhaus și Efron.

Primul Președinte al Republicii Moldova, Mircea Snegur, a declarat la 27 aprilie 1995: „Limba română este numele corect al limbii noastre”, și a cerut modificarea art. 13 și 118 din Constituție, modificare susținută și de Curtea Constituțională a Republicii Moldova. În consens cu această declarație s-a pronunțat și actualul Președinte al Republicii Moldova, Petru Lucinschi. Cu ocazie sărbătorii „Limba noastră” din 31 august 1999, Președintele Parlamentului Republicii Moldova (cel mai înalt for al statului), dl Dumitru Diacov, a declarat: „Noi trebuie să spunem clar și răspicat: moldovenii, cetățenii Republicii Moldova vorbesc limba română”.

Aducem dovezi și mai convingătoare. În „Declarația despre independență a Republicii Moldova” din 27 august 1991, document cu care își începe existența statul moldovenesc se vorbește clar și fără echivoc despre „decretarea limbii române ca limbă de stat și reintroducerea alfabetului latin”. Anume „limbii române”. Autorul imnului de stat al Republicii Moldova, „simbol al unității naționale sau de stat”, Alexe Mateevici spunea fără ezitare: „N-avem două limbi și două literaturi, ci numai una, aceiași ca peste Prut. Aceasta să se știe din capul locului, ca să nu mai vorbim degeaba”.

Aceasta, ca să nu vorbim de marii lingviști ai lumii. Distinsul lingvist Carlo Tagliavini în comunicarea sa de la cel de-al VIII-lea Congres de Filologie de la Florența din 3-8 aprilie 1956 a spus clar, că „pretinsa „limbă moldovenească” nu este decât româna literară scrisă cu un alfabet rusesc”. Marii lingviști ruși R.A.Budagov, S.B.Bernștein susțineau încă la sfârșitul deceniului al 6-lea că în cazul limbii române și moldovenești este vorba de una și aceeași limbă.

Academicianul A.Ș. din Rusia Rajmund Piotrowski din Sankt-Petersburg susține că: „limba literară, scrisă, oficială este una – limba română”. Pentru „restabilirea denumirii tradiționale a limbii moldovenilor – limba română” în Constituție s-a pronunțat Stanislav Semcinski, distins romanist din Kiev, acad. Nicolae Corlăteanu: „Odată și odată trebuie să ajungem cu toții la înțelegerea că limba noastră literară trebuie numită cu numele său adevărat – română”.

La aceste considerente ar putea fi adăugate și alte momente ponderabile în susținerea glotonimului limba română și consfințirea acestuia în Constituție: declarația specialiștilor filologi ai Academiei de Științe și a Prezidiului A.Ș.M. din 9 septembrie 1994, a reprezentanților instituțiilor de învățământ mediu și superior, de știință și de cultură din Republica Moldova din 20 ianuarie 1995, a reprezentativei conferințe științifice care a avut loc la Chișinău în zilele de 20 și 21 iulie 1995 cu genericul „Limba română este numele corect al limbii noastre”, la care au participat oameni de știință din domeniul filologiei, istoriei, filosofiei, științelor juridice, a Consiliului Uniunii Scriitorilor din Moldova din 9 februarie 1996, a Colectivului Institutului de Lingvistică al A.Ș.M. din 20 februarie 1996, a Adunării Generale Anuale a Academiei de Științe a Moldovei din 28 februarie 1996, a Academiei Americano-Române din 6 august 1999, a multor altor foruri științifice, organizații de creație din republică, de asemenea declarațiile a miilor de cetățeni de rând făcute în presă și la radio.

Adevărat spune proverbul: „Un nebun aruncă o piatră în apă și zece înțelepți n-o pot scoate. „Există discuții în care vătraiul este singurul argument posibil” – zicea Bernard Shaw. Se pare că la acest final șugubăț au ajuns lingviștii noștri în discuția lor cu oamenii politici și de stat pe marginea denumirii corecte a limbii noastre.

Mă apucă groaza, când mă gândesc în ce situație vor fi puși părinții, când vor auzi cum copiii lor citesc în „Abecedarul copiilor” al lui Ion Creangă: „Eu sunt de națiune română, pentru că și părinții mei sunt români”, sau în opera lui Vasile Alecsandri: „Sunt român și tot român / Eu în veci voi să rămân!”, ori în scrierile lui Mihai Eminescu: „Azi limba este una de la Satmar pân-la Cetatea Albă de lângă Nistru, de la Hotin până-n Granița militară, azi datina e una, rasa e una și etnologic e unul și același popor, care nu doarme somnul pământului și a veacurilor”. „Suntem români și punctum”. Le vor spune ei oare ceea ce-mi spunea mie cândva mama: „Să nu mai spui cuvintele acestea că te ia Procuratura și te duce în fundul Siberiei”? Ce se va produce în mintea copilului, care azi navighează prin internet, când acesta va afla că pentru utilizarea cuvintelor român și limbă română poate fi somat de Procuratură Generală ? Oare, iarăși ne întoarcem la timpul când umbla academicianul Varticean prin instituțiile de cercetare și de învățământ superior și speria oamenii zicând că: „Eminescu este Calul Troian cu care românii vor să pătrundă în Basarabia”, când toți redactorii noștri lucrau cu dicționarele românești ascunse în masă (iar când administrația dorea să scape de vreunul din ei îi scotea dicționarul din masă și îl punea să scrie cerere de concediere, de frica Procuraturii acela așa și făcea). Iarăși va începe oare prigoana celor care utilizează cuvântul „popor”, „drapel”, în loc „norod”, „steag”...? Dacă acceptăm propunerile Procuraturii, ce va face C.S.A. cu autorii care au alcătuit dicționare românești (căci vine greu de utilizat sintagma „limbă moldovenească funcționând pe baza grafiei latine”, apoi mai există o „limbă moldovenească funcționând pe baza grafiei kirilice” în „Pridnestrovie”), le va lua în considerație munca sau nu, și cum de făcut acest lucru, neglijând deosebirea dintre cele „două limbi identice, dar diferite”, sau să admitem tacit că dicționarele în

cauză sunt moldovenești, în ultimul caz avem drept să-i învinuim pe autori de plagiat. Urmează apoi să schimbăm și denumirea unor specialități din Nomenclatorul cu specialități științifice. Da ce facem cu cei care prezintă dosarele la titlul de conferențiar sau profesor universitar la catedra „Limba română” sau „Istoria românilor”? Respingem dosarele sau insistăm să fie schimbată denumirea catedrei, adică pornim din nou bătălia? Este știut, că din cauza marilor hoții ce au loc în R.M. revistele științifice din R.M. nu sunt subvenționate (cu alte cuvinte, au murit) și cercetătorii noștri își publică lucrările în revistele din România. Luăm în seamă aceste articole sau nu? Nici o revistă din lume nu publică (poate că la Tiraspol, dar acolo în „limba moldovenească funcționând pe baza grafiei kirilice”) articole referitoare la limbă moldovenească.

Cum poate oare C.S.A să ceară oamenilor de știință să se consacre adevărului științific, să nu comită fraude științifice, dacă îi va impune pe cercetători să-și izgonească din lucrările științifice denumirea domeniului de cercetare. Interzicerea întrebuințării îmbinărilor „limbă română”, „popor român” în Republica Moldova și persecutarea celor care le utilizează este o metodă neostalinistă folosită în scopuri politice bine determinate la început de tiraspolizare, apoi confederalizare și în cele din urmă de neosovietizare a Republicii Moldova. În prag de mileniu trei Procuratura Generală intră în Casa Științei în cizme și în tunică stalinistă ? Se știe prea bine că știința nu se află la cheremul cutării sau cutării forțe politice, scopul ei suprem constă în a sluji adevărul. De aceea, ea recomandă drept adecvat și neechivoc pentru denumirea limbii noastre termenul „limba română”.

Un popor există dacă are un Pom al Cunoștințelor. Nu există un popor pridnestrovean, floreștean sau băcioian, dat fiind că aceste comunități omenești nu au un Pom al Cunoștințelor propriu. Cei circa 80 de ani care au trecut de la formarea R.A.A.S.M. au demonstrat univoc că nu poți face un Pom al Cunoștințelor cu ramuri intelectuale fără rădăcini. Pomul Cunoștințelor al Republicii Moldova este Pomul Cunoștințelor al întregii români, cu ramuri intelectuale de vigoare și cu rădăcini adânc implantate în pământul țării, ca Eminescu, Brâncuși, Enescu, Blaga, Iorga, Palade... Pom din care nu trebuie să luăm pe furiș, ca hoții, din crengile care dau peste gard, ci omenește, ca stăpâni, cu obligații de al îngriji, dar nu aruncând cu pietre în el.

Majoritatea oamenilor de știință de la noi este conștientă de faptul că o cultură este suma cunoștințelor acumulate de omenire în toate domeniile științei și retopite în creuzetul limbii. O cultură lipsită de bagajul științei este o cultură sortită pieirii. Azi societatea avansează cu pași mari către o societate informațională, scientificată, deci cetățeanului trebuie să-i fie asigurat un acces cât mai rapid la informație, de unde rezultă marele rol ce îi revine limbii ca mijloc de informare. Bineînțeles, că unei limbi univoce, capabile să transmită informația intactă, fără deformări și ambiguități. Cu o „limbă natală” aproximativă nu ajungi la avanposturile științei. Să luăm exemplul de la francezi, care spun: „O lecție de fizică este în primul rând o lecție de limbă franceză, o lecție de chimie este în primul rând o lecție de limbă franceză” și tot așa mai departe. O limbă care are o sferă restrânsă de circulație, care nu asimilează terminologia științifică este o limbă moartă. De aceea, stabilirea terminologiei științifice este o prerogativă a oamenilor de știință. Este o datorie morală și o misiune de onoare a cercetătorilor științifici de a include termenii științifici în circuitul cultural de valori, doar cunoștințele acumulate de omenire se transmit de la o generație la alta nu prin ereditare, ci prin cultură. De aceea și este necesar de a avea în Biblioteca Națională măcar câte un exemplar al fiecărei teze de doctorat în limba română. Faptul că limba română a fost scoasă mult timp din știință și din învățământul superior a fost tragic pentru noi. Cărțile de popularizare a științei editate de oamenii de știință din Republica

Moldova în limba română practic încap într-un ghiozdan de școală. Această stare de lucruri nu poate continua la nesfârșit, ea trebuie schimbată spre bine.

Starea incertă în privința limbii îi satisface doar pe cei care promovează nonvalori docile. Sub „gunoiul lingvistic” ușor poți ascunde falsuri științifice.

Închei acest articol al meu cu un apel către deputații cu conștiința de sine din Parlamentul Republicii Moldova: „Faceți domnilor deputați o interpelare la Curtea Constituțională, ca această instanță judecătorească supremă să ne explice, din punct de vedere juridic, dacă au oare oamenii de știință drept la adevăr științific sau nu, drept de a interpreta lucrurile așa cum le dictează conștiința ? Cu referință în primul rând la limbă”.

Nu pot, desigur, ca să nu mă adresez și membrilor Plenarei C.S.A. cu rugămintea să pătrundă adânc în esența problemei, să sesizeze pericolul care ne paște. În privința limbii, Regulamentul vizat nu are nevoie de a fi modificat. Se poate întâmpla, însă, că se va găsi cineva, rătăcit sau dirijat din afară, fără să-și dea seama, de maeștri de culise, care să zică: „Haideti, oameni buni, să nu facem tãmbãlãu cu Procuratura, s-o lãsãm „mai moale” (amintește acest moale de vestita brânză moldovenească „sâr mole”): să înlocuim termenul „limba română” cu termenul „limbã de stat” și „gotovo”. Dacă acest lucru se va produce, se va declanșa o reacție în lanț de probleme, mult mai grave și mai complicate, despre care am vorbit mai sus. Cei care stau în spatele acestor jocuri politice urmăresc tiraspolizarea, confederațilizarea și neosovietizarea Republicii Moldova. Pãzea! În ceea ce mă privește, fac referință la strofa lui Alecsandri citată mai sus.

Ion Holban